

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ
  - 1.1 ความหมายของผู้นำ
  - 1.2 ความหมายของภาวะผู้นำ
  - 1.3 ความสำคัญของภาวะผู้นำ
2. คุณลักษณะภาวะผู้นำ
  - 2.1 ความหมายของคุณลักษณะภาวะผู้นำ
  - 2.2 ความสำคัญของคุณลักษณะภาวะผู้นำ
  - 2.3 คุณลักษณะภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับแนวคิดของสต็อกคิลล์ (Stogdill)
3. นโยบายทางการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยในประเทศ

ภาวะผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

วิเชียร วิทษอุดม (2550 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำและต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถอันเกิดจากตัวของเขาเอง จนเป็นที่ยอมรับหรือยกย่องของกลุ่มให้เป็นผู้นำและนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2552 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่นซึ่งได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าในการดำเนินการต่างๆ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2552 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายซึ่งอาจจะโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จะจูงใจ ชักนำหรือชี้นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จ

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554 : 183) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งหรือยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำ เช่น การชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ดินอกซ่า (Dejnozka. 1983 : 94) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเพื่อการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มและเพื่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของกลุ่ม

เบนนิส และนาณัส (Bennis and Nanus. 1985 : 215) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม ผู้นำเป็นผู้ที่จะนำกลุ่มให้พ้นจากความทุกข์ยาก ขจัดปัญหา ขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มและฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ จนสามารถบรรลุตามเป้าหมายของสังคมที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

คูบริน (DuBrin. 1998 : 431) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ และบรรลุผลสำเร็จโดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชา

สรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีคุณสมบัติทำให้องค์การก้าวหน้าประสบความสำเร็จด้วยความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน โน้มน้ำหรือมีอิทธิพลทำให้ผู้อื่นหรือกลุ่มปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ

ความหมายของภาวะผู้นำ

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2550 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการขับเคลื่อนหรือสร้างอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้เป้าประสงค์ของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

วิเชียร วิทย์อุดม (2550 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้งิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการฝึกฝนของแต่ละบุคคล

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2552 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การใช้ อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตามเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้หรือหมายถึงรูปแบบของอิทธิพลระหว่างบุคคล

วิโรจน์ สารรัตนะ (2553 : 265) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มียุทธิต่อพฤติกรรมของผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ

สัมมา รชนีชัย (2553 : 249) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง การใช้อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่ง จูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการของตนด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะให้ความร่วมมือเพื่อจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มตามที่กำหนดไว้ ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการชักจูงหรือโน้มน้าวผู้อื่นให้ค้นหาหนทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้อย่างกระตือรือร้นและเป็นการผูกมัดหรือหลอมรวมกลุ่มเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วกระตุ้นให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย

ภารดี อนันต์นาวิ (2555 : 77) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการและสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำในกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มบุคคลนั้น สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่กลุ่มเผชิญอยู่ได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่หรือการกระทำของผู้นำในการชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

โบวี และคนอื่นๆ (Bovee and others. 1993 : 468) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการที่จะกระตุ้นและใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

เบส (Bass. 1997 : 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการในการมีอิทธิพลต่อกิจกรรมกลุ่มเหนือความคาดหวัง

ดาฟท์ (Daft. 2005 : 5) ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามผู้ซึ่งตั้งใจที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกันของทุกฝ่าย

นอร์ทเฮาส์ (Northouse. 2013 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลโน้มน้าวกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ใช้อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่ง การโน้มน้าวและจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการของตนด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะให้ความร่วมมือ เพื่อจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มตามที่กำหนดไว้

ความสำคัญของภาวะผู้นำ

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 230) กล่าวว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่มีบทบาทแตกต่างไปจากสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มและมีความสามารถในการนำพาให้กลุ่มได้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญดังนี้

1. ช่วยกำกับให้กลุ่มคนทำงานเป็นไปตามระบบการทำงานและกระบวนการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. ช่วยแนะแนวทางให้ประสานงานกันให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์
3. ช่วยให้ช่วยงานมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์
4. ช่วยก่อให้เกิดความคิดริเริ่มและความรับผิดชอบต่อการบริหารงาน
5. มีบทบาทสำคัญในการบริหารงานของหน่วยงาน เนื่องด้วยผู้นำเป็นสัญลักษณ์เป็นตัวอย่างเป็นตัวแทนและเป็นจตุรวมพลังของบุคลากร
6. เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการปฏิบัติงานที่แตกต่างออกไปจากหน้าที่ของสมาชิกอื่นๆ
7. เป็นตัวหนุน โดยตรงและตัวหนุน โดยอ้อมในงาน
8. เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคล 2 ประเภท คือ ผู้นำและผู้ตาม
9. เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน

สัมมา ธรนิษฐ์ (2553 : 251) กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการบริหารงานทุกองค์การ เนื่องจากบุคคลที่เป็นผู้นำองค์การต้องใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสมในการชักจูงโน้มน้าวผู้อื่นให้ดำเนินการร่วมกัน มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันจนประสบผลสำเร็จที่เป็นวัตถุประสงค์ร่วมกันของกลุ่มหรือองค์การนั้นๆ ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์การและสังเกตเห็นได้ทั่วไปจากพฤติกรรมการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของมนุษย์ ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบทางการบริหารอย่างหนึ่งที่มีความเป็นพลวัต กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวในองค์การ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำสามารถส่งผล แต่บางครั้งภาวะผู้นำก็ทำลายความเข้มแข็งขององค์การ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำสามารถส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การและการที่ภาวะผู้นำเป็นแรงผลักดันที่เป็นพลวัต จึงทำให้ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อองค์การและมวลสมาชิก

การดี อนันต์นาวี (2555 : 77) กล่าวว่า ผู้บริหารขององค์การควรจะมีภาวะผู้นำเพราะภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนในการกำหนดความอยู่รอดและความเจริญเติบโตขององค์การ โดยทั่วไปภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1. เป็นส่วนที่ดึงความรู้ความสามารถต่างๆ ในตัวผู้บริหารออกมาใช้ กล่าวขยายความก็คือแม้ผู้บริหารมีความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ในเรื่องงานมากมายเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าหากขาดภาวะผู้นำแล้ว ความรู้ความสามารถดังกล่าวก็จะได้ถูกนำออกมาใช้หรือไม่มีโอกาสใช้อย่างเต็มที่ เพราะไม่สามารถกระตุ้นหรือชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตามและปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. ช่วยประสานความขัดแย้งต่างๆ ภายในหน่วยงาน หน่วยงานประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่งมารวมกันซึ่งจะมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดของหน่วยงานบุคคลต่างๆ เหล่านี้มีความแตกต่างกันในหลายๆ เรื่อง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ การที่บุคคลซึ่งมีข้อแตกต่าง

ในเรื่องดังกล่าวมาอยู่ร่วมกันในองค์การสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะไม่พัวพัน คือ ความขัดแย้ง แต่ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในรูปใด ถ้าผู้บริหารในหน่วยงานมีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้วก็มักจะสามารรถประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงานโดยการชักจูงประนีประนอมหรือประสานประโยชน์เพื่อให้บุคคลต่างๆ ในหน่วยงานมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อให้หน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้า กล่าวโดยสรุปก็คือภาวะผู้นำช่วยผูกมัดเชื่อมโยงให้สมาชิกของหน่วยงานมีเอกภาพนั่นเอง

3. ช่วยให้น้ำหนักของงานให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์กรและจะต้องมีปัจจัยเอื้ออำนวยหลายอย่างเพื่อที่จะทำให้สมาชิกตั้งใจและทุ่มเททำงานให้ เช่น บุคคลได้ทำงานตรงตามความถนัดและความสามารถ ผู้บังคับบัญชาต้องรู้จักฟังความคิดเห็น การประเมินผลการปฏิบัติงานก็ต้องมีความยุติธรรมและสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ขาดเสียมิได้คือ ผู้บริหารขององค์กรจะมีภาวะผู้นำในตัวผู้บริหารจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความยอมรับ เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นว่าผู้บริหารไม่เพียงแต่นำองค์กรให้อยู่รอดเท่านั้น แต่จะนำความเจริญก้าวหน้า ความภาคภูมิใจ เกียรติยศชื่อเสียงและความสำเร็จมาสู่องค์กรด้วย

4. เป็นหลักยึดให้แก่นุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน เมื่อใดก็ตามที่หน่วยงานต้องเผชิญกับสภาวะคับขันหรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด ภาวะผู้นำของผู้บริหารจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะในสภาพเช่นนั้นผู้บริหารจะต้องเพิ่มความระมัดระวังความรอบคอบความเข้มแข็งและกล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพต่างๆ ภายในหน่วยงานที่ขาดประสิทธิภาพต่างๆ เพื่อให้หน่วยงานรอดพ้นจากสภาวะคับขันดังกล่าว

ไซกามิ, เบลนชาร์ด, โอคอนเนอร์ และเอสเบริน (Zigarmi, Blanchard, O'Connor, and Edeburn. 2004 : 11) กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญให้บุคคลที่สร้างความแตกต่างของผลลัพธ์ให้กับองค์กรและระดับความพึงพอใจที่บุคลากรมีต่อองค์กรอีกด้วย ความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างความพึงพอใจของพนักงานในองค์กรกับการขาดงานและการลาออกจากงานที่ต่ำ รวมไปถึงผลผลิตในการทำงานที่เพิ่มขึ้น การทำงานร่วมกับผู้นำหรือผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อความสุขในการทำงาน อย่างไรก็ตาม ทั้งที่ทราบว่าความเป็นผู้นำมีความสำคัญอย่างไร แต่ทำไมบุคคลจำนวนไม่น้อยถึงเผชิญกับปัญหาการนำบุคลากรในองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประการได้แก่ การขาดความรู้และการขาดความมุ่งมั่นต่อการใช้ความรู้ที่สำคัญต่อการเป็นผู้นำ

มิลล์ (Mills. 2005 : 7) กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญในบริบทของการบริหาร ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล คือสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติ องค์กรหรือธุรกิจไปสู่ความสำเร็จ การไร้สภาพของภาวะผู้นำส่งผลกระทบต่อองค์กรในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น การไร้ทิศทางเพื่อบ่มงู

การปฏิบัติตามพันธกิจและการบรรลุวิสัยทัศน์ การเคลื่อนตัวอย่างเชิงซ้ำเพื่อไปสู่ความสำเร็จ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารขององค์กรส่วนมาก ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์กร และเชื่อว่าการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสมและถูกเวลาจะทำให้องค์กรขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ อย่างไรก็ตามการตัดสินใจโดยลำพังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงองค์กรได้ เพราะหลังจากที่มีการตัดสินใจไปแล้ว องค์กรยังต้องเผชิญหน้ากับปัญหาของการนำเอาการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งในขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ว่าผู้นำจะใช้อำนาจในการโน้มน้าวพฤติกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนสถานการณ์และเอาชนะแรงต่อต้านที่มีในองค์กรได้ ดังนั้นภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการนำเอาการตัดสินใจไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อผู้บริหาร เพื่อนำมาใช้ในการบริหารงานในองค์กร ผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสมในการชักจูงโน้มน้าวผู้อื่นให้ดำเนินการร่วมกัน มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันจนประสบผลสำเร็จที่เป็นวัตถุประสงค์ขององค์กร

คุณลักษณะภาวะผู้นำ

สัมมา รธนิกย์ (2553 : 55) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำมีพื้นฐานความคิดมาจากทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theory) เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในระเวลาก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 2 นักวิชาการได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำ ทฤษฎีนี้มีสมมุติฐานว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะมีคุณลักษณะพิเศษ การเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้อื่น ผู้นำจะต้องมีลักษณะเหนือสมาชิกในกลุ่ม จากสมมุติฐานดังกล่าวจึงมีการศึกษาเพื่อหาลักษณะผู้นำและสรุปได้ว่า ผู้นำต้องมีร่างกายสูงใหญ่ หน้าตาดี เซาว์ปัญญาดี มีความมั่นใจในตนเอง สุขภาพจิตดี ช่มผู้อื่น ชอบสังคม และมีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ผลการศึกษาทำให้เกิดทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (The Great Man Theory) และทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theory) ทั้งสองทฤษฎีเชื่อว่า บุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องมีลักษณะเด่นทั้งทางกายภาพ (Physical Traits) และบุคลิกภาพ (Personal Traits)

ความหมายของคุณลักษณะภาวะผู้นำ

ยงยุทธ เกษสาคร (2552 : 41) ให้ความหมายว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะของผู้นำ 5 ประการ คือ

1. คุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำ
2. การแสดงออกในรูปของพฤติกรรมในด้านต่างๆ
3. การแสดงออกซึ่งศักยภาพ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ผู้นำที่มีความเป็นผู้นำสูงจึงต้องสามารถแสดงบทบาทในการนำด้วยบารมีและความมีอิทธิพลเหนือกลุ่มบุคคลอื่นได้ในทุกสถานการณ์
4. เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมพัฒนา

5. ประสบการณ์การเรียนรู้

สัมมา รธนิชย์ (2553 : 55) ให้ความหมายว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึงลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้นำ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่แสดงถึงลักษณะด้านร่างกายและการแสดงออกของผู้นำที่ทำให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ ชักจูงหรือโน้มน้าวให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้บรรลุวัตถุประสงค์

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 263) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ ส่วนคำว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง สภาพหรือสถานะที่เป็นหัวหน้าผู้อื่น

ยุกต์ (Yukl. 2001 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง การมีลักษณะของบุคคลที่สามารถใช้กระบวนการที่มีอิทธิพลโน้มน้าวให้มีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ

ดาฟท์ (Daft. 2008 : 38) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีลักษณะเด่นทั้งกายภาพและบุคลิกภาพ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะประจำของบุคคลที่เป็นหัวหน้าผู้อื่น มีลักษณะเด่นทั้งกายภาพและบุคลิกภาพ สามารถใช้กระบวนการที่มีอิทธิพลโน้มน้าวให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

ความสำคัญของคุณลักษณะภาวะผู้นำ

สัมมา รธนิชย์ (2553 : 55) กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะมีคุณลักษณะพิเศษ การเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเองไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้อื่น ผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะเหนือสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำจะต้องมีร่างกายสูงใหญ่ หน้าตาดี เขียวปัญญาดี มีความมั่นใจในตนเอง สุขภาพจิตดี ช่มผู้อื่น ชอบสังคม และมีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น บุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องมีลักษณะเด่นทั้งกายภาพและบุคลิกภาพ

พิมพกา ธรรมสิทธิ์ (2554 : 193) กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับองค์การทุกประเภทไม่ว่าของรัฐหรือเอกชน ที่ช่วยเสริมสร้างให้ผู้บริหารในระดับต่างๆ ในฐานะหัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาสามารถควบคุมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย นโยบาย แผนงานหรือความต้องการของหน่วยงาน

วิเชียร วิทญูตม (2558 : 29-32) กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมสังคมและการทำงาน ผู้ที่จะเป็นผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพมักจะเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ที่สูง ได้รับเงินเดือนสูงกว่าเพื่อน คุณลักษณะภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะสัมพันธ์กับผู้นำที่มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะที่สำคัญต่อการเป็นผู้นำ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์ และแรงผลักดัน การจูงใจ

ไฟรอน และแจ็กสัน (Frigon and Jackson. 1996 : 29) กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการบริหาร เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงออกบนภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบทางการบริหาร หากไม่มีความชัดเจนอาจทำให้ผู้นำไม่ได้รับความศรัทธา และสูญเสียความเชื่อมั่นในฐานะผู้นำ คุณลักษณะภาวะผู้นำแสดงได้ด้วยคุณลักษณะ 10 ประการ คือ

1. การควบคุมอารมณ์
2. ความสามารถในการปรับตัว
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. ความกล้าหาญ
5. ความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ
6. พฤติกรรมและจริยธรรม
7. คุณลักษณะที่ดี
8. ความอดทน
9. ความปรารถนามุ่งมั่น
10. ความน่าเชื่อถือไว้ใจได้

สรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อผู้บริหารทุกระดับเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงออกบนภาวะผู้นำและความรับผิดชอบทางการบริหาร บุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องมีลักษณะเด่นทั้งกายภาพและบุคลิกภาพ สามารถควบคุมให้ผู้ที่บังคับบัญชาปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายของหน่วยงาน

คุณลักษณะภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับแนวคิดของสต็อกคิลล์ (Stogdill)

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับแนวคิดของสต็อกคิลล์ (Stogdill) ดังนี้

ด้านบุคลิกภาพ

จุมพล หนีมพานิช (2551 : 30 - 33) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรมีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่เด่นกว่าบุคคลอื่น มีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจกับสิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เป็นผู้ที่มีความมั่นใจที่มั่นคง มีแรงจูงใจส่วนบุคคลที่จะจัดการสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุผลสูง มุ่งแสวงหาการตอบสนองความต้องการทั้งตนเองและกลุ่ม การมุ่งทำงานเนื่องมาจากแรงผลักดันภายในมากกว่ารางวัลหรือผลตอบแทนภายนอกและมีความรับผิดชอบสูง

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2552 : 114-115) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรมีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ดังนี้

1. มีความกล้าหาญและความเด็ดขาด (Courage and Firmness) ผู้นำที่ดีจะต้องมีความกล้าหาญในการคิดและการกระทำสิ่งต่างๆ ไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบากหรือความเจ็บปวดใด ๆ ทั้งกาย วาจาและใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญจะช่วยให้สามารถผจญต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้วความเด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตัวของผู้ตนเอง ต้องอยู่ในลักษณะของการกล้าได้กล้าเสียด้วย แต่เป็นไปด้วยความมีเหตุมีผลอย่างรอบคอบ

2. การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิดประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี จะช่วยให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

3. มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการหรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

4. มีความอดทน (Patience) ความอดทนจะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง อดทนทั้งในการทำงานและอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น และแรงกดดันต่างๆ

5. มีความจงรักภักดี (Royalty) การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะต่อส่วนรวมและต่อองค์กร ความภักดีนี้ช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจได้เป็นอย่างดี

6. มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty) ผู้นำที่ดีต้องไม่หยิ่งโส ไม่จองหอง ไม่วางอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผล ความสงบเสงี่ยมนี้ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้วก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือและให้ความร่วมมือเสมอ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2553 : 267) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรมีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ พบว่าคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิผลมีดังนี้

1. ขอบนำคนอื่น
2. มีพลังสูงตื่นตัวมุ่งความสำเร็จ
3. เชื่อมั่นตนเองในความคิด การตัดสินใจและความสามารถที่จะแสดงออกจนได้รับการยอมรับจากผู้ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นผู้รู้ไปเสียทุกอย่างหรือเป็นผู้ที่ถูกต้องเสมอ
4. เชื่ออำนาจแห่งตนว่าสามารถเป็นผู้ฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคสู่ความสำเร็จด้วยศักยภาพแห่งตน ไม่ใช่ผู้หวังพึ่งโชคชะตา
5. อารมณ์มั่นคง ควบคุมตนเองได้และเป็นไปในทางบวก
6. น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้
7. มีสติปัญญาปฏิภาณไหวพริบการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

8. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี สามารถนำพาสู่ความสำเร็จ แม้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

9. ไวต่อความรู้สึกของคนอื่น มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจสมาชิกเป็นรายบุคคล สภาพงาน ที่ทำ วิธีการสื่อสารและวิธีการจูงใจ

สัมมา รชนีชัย (2553 : 66) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย

1. สุขภาพทางกายและใจ
2. ความรู้ความสามารถ
3. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น
4. วิสัยทัศน์ ความคิดเชิงสร้างสรรค์
5. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ อดทนหนักแน่น
6. ความตื่นตัวรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์
7. การตัดสินใจที่ใช้ดุลพินิจที่ดี
8. กล้าหาญเด็ดเดี่ยวเชื่อมั่นในตนเอง
9. มีความเสียสละใจกว้างไม่เห็นแก่ตัว
10. สงบเสถียรถ่อมตน เสมอต้นเสมอปลาย
11. ฐานะทางการเงิน
12. ความทะเยอทะยาน
13. ความรับผิดชอบ
14. เมตตากรุณาเอื้ออาทรต่อผู้ร่วมงาน
15. ความจริงใจ
16. ความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ
17. ความสุขุมรอบคอบ ความกระตือรือร้น
18. บุคลิกที่แสดงถึงการมีอำนาจ

ศักดิ์ชัย ภูเจริญ (2557 ข : 3) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้นำด้านบุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ที่ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในตัวและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดการยอมรับ ของผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป สำหรับคุณลักษณะผู้นำด้านบุคลิกภาพที่ผู้บริหาร สถานศึกษาควรมีในอันดับต้น ๆ ได้แก่ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ มีความเป็นมิตร ไม่ถือตัว รู้จักและเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ เป็นผู้ที่มีความสุขกายสุขภาพจิตดี แจ่มใสร่าเริง อารมณ์ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี แต่งกายสุภาพเหมาะสมถูกกาลเทศะ มีความ

เชื่อมั่นและมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออกในสิ่งที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

สต็อกคิลล์ (Stogdill, 1989 : 196) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลในรูปของการจัดการด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย

1. การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ (Adaptability) เป็นความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบุคคล สถานการณ์หรือลักษณะงานที่แตกต่างกันได้โดยใช้ระยะเวลาในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

2. การปรับตัวให้เข้ากับปทัสถาน (Adjustment) เป็นความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

3. พฤติกรรมเชิงรุกและการอ้างรักษาผลประโยชน์ (Aggressiveness and Assertiveness) เป็นการแสดงออกอย่างเหมาะสมของพฤติกรรมหรือการแสดงออกด้วยคำพูดหรือกิริยาอาการว่าเรามีความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยไม่ปิดบังหรืออ้อมค้อมด้วยความสุภาพตรงไปตรงมาในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่ก้าวร้าว

4. การมีอำนาจ (Dominance) เป็นการแสดงออกถึงการมีอำนาจของบุคคล

5. มีอารมณ์ปกติและมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ (Emotional Balance and Control) เป็นบุคลิกภาพของบุคคลที่มีอารมณ์ปกติ สงบ มั่นคง และสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้ดี

6. ความมีอิสระ (Independent) เป็นการมีอิสระไม่ขึ้นกับใครเป็นตัวของตัวเอง และไม่อยู่ภายใต้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากผู้อื่น

7. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality and Creativity) เป็นการแสดงออกถึงความคิดริเริ่มและความสามารถในการสร้างสรรค์

8. การมีคุณค่าในตนเอง (Personal Integrity) เป็นการมีทัศนคติที่เปิดกว้าง ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่นและแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี มีความซื่อสัตย์สุจริต ไว้วางใจได้ เชื่อถือได้

9. ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) เป็นการกล้าตัดสินใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความมั่นใจ กล้าแสดงออก สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

ยुकส์ (Yukl, 2001 : 19) ได้กล่าวเอาไว้ว่า คุณลักษณะของผู้นำด้านบุคลิกภาพที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิผลด้านการบริหาร ได้แก่

1. ความมีพลังสูง
2. ความทนทานต่อความเครียดสูง
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

4. เชื่ออำนาจภายในตนเอง
5. มีวุฒิภาวะด้านอารมณ์
6. มีความซื่อสัตย์ ถื่อคุณธรรมยึดมั่นในหลักการ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาทางร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี การแต่งกายสุภาพเหมาะสมฤดูกาลเทศะ มีบุคลิกที่แสดงถึงการมีอำนาจ มีวิสัยทัศน์ ความคิดเชิงสร้างสรรค์ จริ่งใจต่อผู้ร่วมงาน มีความฉลาดทางอารมณ์ ซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบสูง ยุติธรรม เป็นมิตร ไม่ถือตัว เชื่อมมั่นในตนเอง มุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ เสียสละใจกว้างไม่เห็นแก่ตัว ตื่นตัวรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์และมีความเมตตากรุณาเอื้ออาทรต่อผู้ร่วมงาน

ด้านความสามารถ

จุมพล หนีมพานิช (2551 : 30) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำด้านความสามารถประกอบด้วยสติปัญญาความรู้ความสามารถ (Intelligence) บุคคลที่เป็นผู้นำมักจะเป็นผู้ที่มีการตัดสินใจ มีความรู้ความสามารถดีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลที่เป็นผู้นำโดยทั่วไปมักมีความรู้ความสามารถค่อนข้างสูงกว่าผู้ตามหรือผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะ

เสนาะ ดิยาว (2551 : 189) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้นำที่แตกต่างจากคนอื่น ด้านความสามารถประกอบด้วย

1. ความรู้ (Knowledge) ผู้นำจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับองค์การอุตสาหกรรมและเทคนิคในการทำงานที่จำเป็นในงานที่ตัวเองทำ แม้ความรู้จะไม่ถึงขั้นความเชี่ยวชาญ แต่ก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำอย่างลึกซึ้ง

2. ความฉลาด (Intelligence) เป็นความสามารถในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง ผู้นำต้องใช้ความคิดในเชิงวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความสามารถมองเห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งต่างๆ ได้

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2552 : 114) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรมีคุณลักษณะด้านความสามารถมีดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) การเป็นผู้นำนั้นความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ด้วยการจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ ยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็ยิ่งมั่นคงมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น

2. ความริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องคอยคำสั่งหรือความสามารถ แสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดดีขึ้นหรือเจริญขึ้นด้วยตนเอง ความคิดริเริ่มเจริญงอกงามได้หัวหน้างานต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่อต่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จผู้เบื้องหน้า

3. มีความกระฉับกระเฉง (Alertness) เป็นความฉับไวในการปฏิบัติงาน ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ ความตื่นตัวคล่องตัว เป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย มีพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือเหตุต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง รู้จักควบคุมตัวเอง (Self-control)

สัมมา รณิธย์ (2553 : 67) กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารด้านความสามารถในการบริหารงาน ประกอบด้วย

1. ความรู้ ความสามารถการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติและการติดตามประเมินผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง

2. ความฉลาดรอบรู้และนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้

3. ความยุติธรรมเที่ยงธรรม คุณธรรม ใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารงานอย่างเหมาะสม

4. มีความผูกพันกับองค์การในการปฏิบัติงาน

5. ความสามารถในการพูดเพื่อสื่อความหมายในการทำงาน

6. ความสามารถให้คำแนะนำหรือแก้ปัญหา

7. ความสามารถและความแนบเนียนในเทคนิควิธีการทำงาน

8. การบริหาร โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

9. ผู้จัดการที่เรียบง่าย

10. ผู้บริหารที่อำนวยความสะดวกในการทำงาน

11. เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ความคิดรวบยอด มโนทัศน์ที่ดีในการทำงาน

12. สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้

13. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์

14. ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ

15. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

16. ความสามารถในการตัดสินใจ

17. ความสามารถในการบังคับบัญชา

ศักดิ์ชัย ภูเจริญ (2557 ก : 3) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านความสามารถในการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ด้านการบริหารจัดการ
  - 1.1 การบริหารเชิงกลยุทธ์
  - 1.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
  - 1.3 การสร้างทีมงาน
  - 1.4 การจูงใจ การสร้างขวัญกำลังใจ
  - 1.5 การประสานงานที่มีประสิทธิภาพ
2. ด้านวิชาการ
  - 2.1 การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา
  - 2.2 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.3 การวิจัยในสถานศึกษา
  - 2.4 การนิเทศทางวิชาการ
3. ด้านเทคโนโลยี
  - 3.1 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
  - 3.2 เทคโนโลยีสำหรับการบริหาร
  - 3.3 การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

สต็อกคิลล์ (Stogdill, 1989 : 197) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลในรูปของการจัดการด้านความสามารถ ประกอบด้วย

1. สติปัญญา (Intelligence) เป็นความฉลาด ความสามารถในการคิดและเรียนรู้
  2. การใช้ดุลพินิจและการตัดสินใจ (Judgment and Decisiveness) เป็นคุณสมบัติในการใคร่ครวญโดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาเพื่อให้ได้มุลความจริงและความสามารถในการตกลงใจโดยฉับพลัน
  3. ความรู้ (Knowledge) เป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติองค์วิชาในแต่ละสาขา
  4. ความคล่องในการพูด (Fluency of Speech) เป็นความเร็วในการพูด ราบรื่น ต่อเนื่อง และความเป็นธรรมชาติในการพูด
- ยुकล์ (Yukl, 2001 : 19) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำด้านความสามารถที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิผล ได้แก่
1. มีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
  2. มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

3. มีทักษะด้านเทคนิค
4. มีทักษะในการเกลี้ยกล่อม ชักชวน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้นำด้านความสามารถเป็นความชำนาญในการปฏิบัติงานให้เป็นผลสำเร็จ ประกอบด้วย มีสติปัญญาที่มีความรู้ที่ดี ฉลาดรอบรู้ ใช้กลยุทธ์ที่ดีในการตัดสินใจ พูดเพื่อสื่อความหมายในการทำงานที่ดี มีวิสัยทัศน์ ความคิดรวบยอด มโนทัศน์ที่ดีในการทำงาน ให้คำแนะนำหรือแก้ปัญหา มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ มีเทคนิควิธีการทำงาน การบังคับบัญชา การบริหารจัดการ การบริหารงานวิชาการ และใช้เทคโนโลยีสำหรับการบริหาร

ด้านทักษะทางสังคม

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550 : 146-149) ได้กล่าวว่า ทักษะทางสังคมของผู้นำที่ใช้บริหารความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้เกิดผลดี ประกอบด้วย

1. ด้านตระหนักรู้ทางสังคม
  - 1.1 สมรรถนะในการเข้าใจผู้อื่น (Empathy)
  - 1.2 สมรรถนะความตระหนักรู้ด้านองค์การ (Organizational Awareness)
  - 1.3 สมรรถนะด้านการบริการ (Service)
2. ด้านความสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management)
  - 2.1 สมรรถนะในการสร้างแรงคลใจ (Inspiration)
  - 2.2 สมรรถนะด้านอิทธิพล (Influence)
  - 2.3 สมรรถนะในการพัฒนาผู้อื่น (Developing Others)
  - 2.4 สมรรถนะการเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst)
  - 2.5 สมรรถนะในการบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management)
  - 2.6 สมรรถนะในการสร้างทีมงานและความร่วมมือ (Teamwork and Collaboration)

จุมพล หนิมพานิช (2551 : 30 - 33) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้นำด้านทักษะทางสังคม (Social Characteristics) เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น เป็นผู้ที่ชอบติดต่อพบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่นและชอบให้ความร่วมมือกับบุคคลต่าง ๆ ผู้นำที่มีคุณลักษณะดังกล่าว จะมีส่วนทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มมีมาก

สัมมา รธนิชย์ (2553 : 67) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

1. รู้จักรวมขอมกับผู้อื่น
2. ให้ความเป็นธรรมเท่าเทียมกัน

3. รู้จักที่จะจูงใจคนให้ความร่วมมือกัน
4. ความเห็นอกเห็นใจด้วยความจริงใจ
5. ยกย่องให้เกียรติให้ความไว้วางใจ
6. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น
7. มีความสามารถในการประสานงานชุมชนที่ดี
8. ให้ความสนใจผู้อื่น
9. ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายในการคบค้าสมาคมกับผู้อื่น
10. การรู้จักกาลเทศะ

ศักดิ์ชัย ภูเจริญ (2557 ข : 15-17) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำด้านทักษะทางสังคมเกี่ยวกับมารยาทในสังคม หมายถึง การมีกริยาวาจาที่เรียบร้อย เทียบกับคำภาษาอังกฤษได้ว่า Etiquette ซึ่งหมายรวมถึง การแสดงออกทางกาย วาจาและใจ ถ้าแสดงออกในทางที่สุภาพเรียบร้อย ก็ถือได้ว่ามีมารยาทดี การมีมารยาทดีเปรียบเสมือนการมีอารมณ์ระดับกายที่งดงามเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของบุคคลรอบข้าง ผู้ที่มีมารยาทดีมักประสบความสำเร็จชีวิตและหน้าที่การงาน เนื่องจากการยอมรับและเชื่อถือทางสังคม การมีมารยาทดีจึงเปรียบเสมือนใบเบิกทางไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเรียนรู้เรื่องมารยาทเพื่อนำไปใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยขอแนะนำมารยาททางสังคมที่จำเป็น ดังนี้

1. การยืนต่อหน้าผู้อาวุโสหรือเฉพาะพระพักตร์ควรยืนตรง ขาชิด สันเท้าชิด ปลายเท้าห่างกันได้ มือควรปล่อยตรงไว้ด้านหน้าประสานกันไว้
2. การเดินกับผู้อาวุโส ควรเดินเบื้องหลัง ยกเท้าซ้ายหน้า แกว่งแขนตามสบาย ถ้าเป็นการเดินในขบวนพิธี ให้เดินแบบสุภาพสำรวม ไม่พูดคุยโดยไม่จำเป็น ในกรณีที่ต้องเดินผ่านผู้อาวุโสควรค้อมตัวลงพองาม
3. การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้อาวุโส ควรสำรวมนั่งตัวตรง ไม่พิงพนัก มือวางประสานกันเท้าชิดปลายเท้าอาจเหยียดออกได้เล็กน้อย
4. การลุกจากเก้าอี้ ให้ย่อตัวขึ้นแล้วเอี้ยวตัวจับพนักเก้าอี้เลื่อนไปด้านหลัง แล้วจึงลุกขึ้นอย่าใช้ขาคันเก้าอี้ไปด้านหลัง
5. การแสดงความเคารพด้วยการไหว้ จะมีอยู่ด้วยกันหลายแบบและหลายระดับ ดังนั้นจึงควรรู้จักเลือกใช้ให้ถูกต้อง เช่น การไหว้พระ ควรพนมมือให้อยู่หัวแม่มือจรดคิ้ว และปลายนิ้วชี้แนบหน้าผากจรดดินผมแล้วค้อมตัวลง ส่วนสตรีย่อตัวลง การไหว้ผู้อาวุโสกว่าให้ปลายนิ้วหัวแม่มือจรดปลายจมูกและปลายนิ้วชี้จรดคิ้วและค้อมตัวลง ส่วนหญิงย่อตัวลงพองาม การไหว้ผู้มีฐานะเสมอกันใช้การประนมมือให้นิ้วหัวแม่มือจรดปลายคาง ปลายนิ้วชี้จรดปลายจมูกไม่ค้อมตัวและไม่ย่อตัว

6. การแสดงความเคารพผู้เสียชีวิต ในการไปเคารพศพตามปกติในศาลาที่ตั้งศพ จะมี โต๊ะหมู่บูชาตั้งพระพุทธรูป (ศาสนาพุทธ) ในลำดับแรกให้ความเคารพพระพุทธรูปด้วยการกราบ ในท่าเบญจางคประดิษฐ์สามครั้ง แล้วจึงเป็นกราบศพให้สันมือตั้ง (ไม่แบ่มือ) กราบเพียงครั้งเดียว

7. มารยาททางวาจา ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ สำเนียงการพูดที่นุ่มนวล ไม่พูดเหยียดหยามผู้อื่น ควรกล่าวคำว่า “กรุณา” เมื่อต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น กล่าวคำ “ขอโทษ” เมื่อทำผิดพลาด กล่าวคำ “ขอบคุณ” เมื่อได้รับความช่วยเหลือ ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝึกใช้คำราชาศัพท์และใช้ เมื่อโอกาสเหมาะสม

8. การใช้โทรศัพท์ เป็นการสื่อสารที่ใช้กันมากในทุกวันนี้ ทั้งเพื่อเรื่องส่วนตัวและเรื่อง การทำงาน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีมารยาทในการใช้งาน การสนทนาทางโทรศัพท์ควรจัด ระเบียบเนื้อหาที่จะสนทนาก่อนใช้โทรศัพท์ ควรเริ่มต้นทักทายด้วยความสุภาพนุ่มนวลน่าฟังและ เป็นมิตร ไม่ว่าคู่สนทนาจะเป็นผู้อาวุโสหรือผู้น้อย หากจำเป็นต้องยุติการสนทนาควรขอภัย คู่สนทนาก่อน การใช้โทรศัพท์สาธารณะควรรักษาเวลาและสนทนาโดยกระชับรวบรัด ก่อนวาง สายโทรศัพท์ควรกล่าวถ้อยคำที่แสดงถึงมิตรไมตรี เช่น ขอบคุณ รู้สึกเป็นเกียรติ เป็นความกรุณา ก่อนกล่าวคำว่าสวัสดีครับ/ค่ะ และควรรอให้ผู้ที่อยู่อาวุโสกว่าวางสายก่อน ผู้บริหารสถานศึกษามัก ต้องเข้าประชุม สัมมนา อบรมอยู่บ่อยๆ การเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะดังกล่าว ควรปิดโทรศัพท์มือถือ หรือถ้าจำเป็นต้องเปิดควรปิดระบบเสียงเรียกเข้า โดยอาจใช้ระบบสั่นแทน เพื่อไม่ให้รบกวนผู้อื่น

9. ผู้บริหารกับการประชุม ในการประชุมทุกครั้งย่อมมีการนัดหมายกันล่วงหน้า ผู้บริหาร ควรศึกษาหัวข้อก่อนการประชุมมาบ้างและควรเข้าร่วมประชุมตรงต่อเวลา ในขณะที่ประชุมควรมี สมาริ ตั้งใจฟังผู้อื่นและแสดงความคิดเห็นเมื่อเกี่ยวข้อง บางครั้งการประชุมจะมีความขัดแย้งกัน ผู้บริหารและผู้ร่วมประชุมไม่ควรใช้อารมณ์ ควรพูดจากันด้วยเหตุผลและหาข้อยุติในห้องประชุม ให้เสร็จสิ้น เมื่อสิ้นสุดการประชุมไม่ควรนำเรื่องที่ประชุมไปพูดวิพากษ์วิจารณ์นอกห้องประชุม

10. การร่วมงานมงคลและอวมงคล ในบรรดางานเลี้ยงทั้งหลายที่เรียกว่างานมงคล ได้แก่ งานวันเกิด งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลอง โอกาสต่างๆ ส่วนงานอวมงคลมีเพียง งานเดียวคืองานศพ งานมงคลนั้นเป็นงานที่แสดงถึงความสุข เพราะฉะนั้นการแต่งกายจึงควรเลือก ให้เหมาะสมเลือกชุดที่สดใสมีสีส้มหรือแต่งกายตามที่กำหนดไว้ในบัตรเชิญ สำหรับงานอวมงคล หรืองานศพนั้นเป็นงานแห่งความโศกเศร้า ผู้เป็นแขกต้องแต่งกายด้วยชุดสีขาวหรือดำ ไม่แต่งกาย เปิดเผยจนเกินไปและพึงระลึกเสมอว่างานศพไม่ใช่งานชุมนุมศิษย์เก่าหรือพบปะสังสรรค์ ดังนั้น การสนทนาจึงต้องมีความสำรวม

11. งานเลี้ยงกับผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มักจะต้องเกี่ยวข้องกับงานเลี้ยง อยู่เสมอ โดยอาจจะมี ความเกี่ยวข้องที่แตกต่างกันออกไป บางครั้งก็เป็นเจ้าภาพเจ้าของงานบางครั้ง ก็ได้รับเชิญเป็นแขก

กิเซลลิ (Ghiselli. 1971 : 15) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำ สามารถสรุปคุณลักษณะด้านทักษะทางสังคม ประกอบด้วย ความมีมนุษยสัมพันธ์ การรู้จักกาลเทศะ การแสวงหาความร่วมมือและความสามารถในการบริหาร

เทรวาธา (Trewatha. 1982 : 388) กล่าวว่าคุณลักษณะของผู้นำด้านสังคม ประกอบด้วย ความเห็นอกเห็นใจ ความแนบเนียน ความเชื่อถือ ความมีฐานะและความสามารถที่จะร่วมงาน

สต็อกคิลล์ (Stogdill. 1989 : 198) ได้ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลในรูปของการจัดการด้านทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

1. ความสามารถที่จะแสวงหาความร่วมมือ (Ability to Enlist Cooperation) หมายถึง ความสามารถ ความมีฝีมือ การขอความช่วยเหลือ สนับสนุนและการร่วมมือกันในการทำงาน
2. ความสามารถในการบริหาร (Administrative Ability) หมายถึง ความสามารถในการวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการสั่งการและการควบคุม ความสามารถของคนในองค์กรและการใช้ทรัพยากรให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย
3. ความร่วมมือ (Cooperativeness) หมายถึง การทำงานร่วมกัน การร่วมมือกัน
4. ความกว้างขวางและเกียรติยศ (Popularity and Prestige) หมายถึง ความเป็นที่นิยม ความเป็นที่ชื่นชอบและการมีชื่อเสียงของสังคม
5. ความสามารถทางสังคม (Sociability) หมายถึง มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
6. การเข้าร่วมทางสังคม (Social Participation) หมายถึง การมีกิจกรรมที่ช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว
7. การรู้จักจังหวะและกาลเทศะ (Tact and Diplomacy) หมายถึง มีไหวพริบหรือปฏิภาณดี การรู้จักกาลเทศะ มีความเชี่ยวชาญในการคบค้าสมาคมและมีทักษะในการเจรจาต่อรอง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้นำด้านทักษะทางสังคม เป็นความสามารถที่รู้จักเข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจหรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับ รวมทั้งรู้จักที่จะสร้างสายสัมพันธ์ให้มั่นคงด้วยความรัก ความเอาใจใส่เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ ประกอบด้วย ให้ความร่วมมือกับสังคม มีความกว้างขวางและเกียรติยศ ยกย่องให้เกียรติให้ความไว้วางใจผู้อื่น ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายในการคบค้าสมาคมกับผู้อื่น มีความสามารถประสานงานชุมชนที่ดี มีกิริยาจาที่เรียบร้อย มีมารยาทในที่ประชุม ให้ความสนใจผู้อื่นและรู้จักจังหวะและกาลเทศะ

นโยบายทางการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานในการจัดการศึกษาสายอาชีพ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ มีสถานศึกษาในสังกัด 421 แห่งทั่วประเทศ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพระดับประกาศนียบัตร (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการและหลักสูตรพัฒนาอาชีพเฉพาะทาง โดยจัดการเรียนการสอน 9 ประเภทวิชา มีสาขาวิชาให้เลือกเรียนมากกว่า 350 สาขาวิชา สถานศึกษา สังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ประกอบด้วย วิทยาลัยเทคนิคระยอง วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย วิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุด วิทยาลัยสารพัดช่างระยอง วิทยาลัยการอาชีพแกลง วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี วิทยาลัยการอาชีพสอยดาว วิทยาลัยการอาชีพนายายอาม วิทยาลัยเทคนิคตราด วิทยาลัยสารพัดช่างตราดและวิทยาลัยการอาชีพบ่อไร่ เป็นสถานศึกษาที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดของภาคตะวันออก เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีและหลักสูตรพัฒนาอาชีพเฉพาะทาง โดยเปิดสอน 4 ประเภทวิชา คือ ช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรมและศิลปกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2555 : 11)

สถานศึกษาบริหารงานตามระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ.2552 แบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารทรัพยากร ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษาและฝ่ายวิชาการ โดยมีผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ ทำหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาฝึกอบรมและส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องตามนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวให้สถานศึกษาดำเนินการดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2552 : 2)

1. จัดการศึกษาให้มีความทันสมัย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการดำรงชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ท้องถิ่น วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการปฏิบัติงานจริง ตามความพร้อมและศักยภาพของสถานศึกษา

2. จัดการศึกษาโดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นทั้งในด้านการจัดการวิชาการ การใช้บุคลากรและทรัพยากรร่วมกัน
3. จัดการศึกษาโดยระดมทรัพยากรด้านการเงิน ทรัพย์สินและบุคลากร ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น รวมทั้งความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและการจัดหาทุนเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษา
4. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นผู้มีสมรรถนะทางวิชาชีพสามารถประกอบอาชีพเป็นพลเมืองดีของสังคม มีความสามารถในการคิด เรียนรู้ การวางแผนและพัฒนาตนเอง
5. เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองและการให้บริการวิชาชีพแก่ชุมชนและท้องถิ่น
6. วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม
7. ทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ส่งเสริมการกีฬา พละนาฏศิลป์และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
8. ส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงธุรกิจ การรับงานการค้าและการรับจัดทำ รับบริการ รับจ้างผลิตเพื่อจำหน่ายที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด มีนโยบายการบริหารงานของสถานศึกษาตามระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ.2552 แบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร ทรัพยากร ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษาและฝ่ายวิชาการ โดยมีผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ ทำหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาฝึกอบรมและส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

แม็กนุสัน (Magnuson, 2001 : Abstract) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ พบว่า คุณลักษณะด้านวิชาชีพนั้น ประกอบด้วย คุณลักษณะที่สำคัญคือ การมีความสามารถติดต่อและเข้ากับผู้อื่น ได้ดี มีความรู้ในสาขาวิชาชีพตนเองทั้งสามารถมอบหมายงานได้เหมาะสม ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ดี เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นมิตร นำเข้าใกล้ มีเวลาให้กับผู้ร่วมงาน มีความสนใจผู้อื่น สามารถวางแผนและจัดระบบงาน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและใช้อำนาจของตนได้อย่างเหมาะสมและในส่วนของคุณลักษณะส่วนตัวนั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญคือ การมีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ มีความ

รอบรู้ เป็นผู้มีความจริงใจ ไม่ใช่อารมณ์ เป็นมิตร อารมณ์ขัน เปิดเผย มีความเสมอต้นเสมอปลาย และมีความเมตตา

รัสเซลและรอย (Russel and Roy. 2001 : 76-84) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับรูปแบบการจัดการของความเป็นผู้นำ ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับรูปแบบการจัดการของความเป็นผู้นำเป้าหมายที่ได้รับจากลูกจ้างและสิ่งที่พบแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความสัมพันธ์เจตนาและความต้องการของลูกจ้าง ผลที่ได้จะแสดงออกมาในทางตรงข้ามคือ พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สูงกว่ามีผลต่อเจตนาที่ต่ำกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำกับการให้ผลตอบแทนที่อาจเป็นไปได้และจัดการในทางบวกที่สามารถกระทำได้ในกรณีการให้ผลตอบแทนที่อาจเป็นไปได้นั้น ความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางบวก

จอห์นสัน (Johnson. 2003 : 353) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบผู้ตามและผู้นำในกลุ่มนักศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองแจ๊คสัน รัฐมิสซิสซิปปี พบว่า มีความแปรปรวนจำกัดในรูปแบบผู้ตามภายในรูปแบบผู้ตามที่กำหนดไว้ รูปแบบผู้ตามสอดคล้องกับรูปแบบผู้นำทั้งครูและผู้อำนวยการ โรงเรียน ไม่มีความแตกต่างในทักษะการจัดกิจกรรมของผู้ตามในเรื่องของเพศ อายุ ประสบการณ์ในการสอนหรือแม้แต่ระยะเวลาที่ทำงานกับผู้นำ

ดินแฮม (Dinham. 2005 : Abstract) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำที่มีผลต่อการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ผลผลิตทางการศึกษาซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นการเลือกใช้ตัวแปรของข้อมูลในข้อสอบมาตรฐาน การเปิดสอนทั่วไป เกณฑ์การวัดที่หลากหลาย การนำเสนอจากหัวหน้างานต่างๆ แหล่งข้อมูล คือ รายวิชาที่กลุ่มสาระได้รับมอบหมายในการสอนและทีมงานในคณะผู้รับผิดชอบ พบว่า ความเป็นผู้นำเป็นปัจจัยในการสร้างความสำเร็จทางผลผลิตทางการศึกษาเกิดจากผู้อำนวยการที่ได้รับการฝึกฝนภาวะผู้นำ มาจากบทบาทของครูใหญ่ รองครูใหญ่ หัวหน้ากลุ่มสาระวิชาและครูผู้สอนในแต่ละกลุ่ม และเกิดจากการฝึกฝนการประเมินผล ความเป็นมืออาชีพการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีในข้อสอบมาตรฐาน

งานวิจัยในประเทศ

จิราลักษณ์ ภูภัทรารงค์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหารสังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณลักษณะผู้นำในภาพรวมอยู่ระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน คือคุณลักษณะผู้นำวิชาชีพและคุณลักษณะผู้นำด้านการปฏิบัติตน 2) ผู้บริหารสังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 มีคุณลักษณะผู้นำด้านวิชาชีพในภาพรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณาคุณลักษณะย่อยทุกคุณลักษณะมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ความรู้เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ

และการทำงานอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนและมีการประเมินผลอย่างครบวงจร ตามลำดับ 3) ผู้บริหาร สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณลักษณะผู้นำด้านการปฏิบัติตนในภาพรวม อยู่ในระดับสูง พิจารณาคูณลักษณะย่อย ทุกคุณลักษณะมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง คุณลักษณะ ด้านมนุษยสัมพันธ์และการพัฒนาตนเองอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความสามารถในการ คิดต่อสื่อสาร

ธนัชวลัญญ์ กวีกิจรัตน (2552 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็น ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 5 ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย สูงสุด คือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 5 เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ด้านการมีอิทธิพล อย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจและด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชลชน วรรณศรีพงษ์ (2553 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง คุณลักษณะภาวะผู้นำผู้บริหารอาชีวศึกษา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็น ของครูผู้สอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาอันดับความคิดเห็นเรียงคะแนนค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลักษณะทางกาย ภูมิหลังทางสังคม บุคลิกภาพ สติปัญญา ลักษณะที่เกี่ยวข้อง กับงานและลักษณะทางสังคมตามลำดับ 2) เปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำผู้บริหารอาชีวศึกษา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ลักษณะ ทางกาย ภูมิหลังทางสังคมและสติปัญญา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนใน ด้านบุคลิกภาพ ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงานและลักษณะทางสังคมมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

อัมพร ไชยมาตย์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านความสามารถในการบริหารและด้านวิชาการ ตามลำดับ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ในอำเภอหาดพยอม จังหวัดนครพนม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอหาดพยอม จังหวัดนครพนม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรวรรณ วงศ์คุ้ม (2555 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากด้านมากไปน้อยคือ ด้านภูมิหลัง ด้านคุณลักษณะทางร่างกาย ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านสติปัญญาและด้านบุคลิกภาพ 2) คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู เมื่อจำแนกตามวิทยฐานะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่และขนาดของสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทองสุข สอาดปรู (2556 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูและผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1-7 ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามเพศ และขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การบริหารสถานศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสามารถและด้านทักษะทางสังคม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะดังกล่าวจะส่งผลต่อการบริหารงานในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี